

חדשות בן עזר 1062. 23 ביולי 2015

אהוד בן עזר

ספר מרענן ומפתיע – על "יונים מעל החומה"

19 סיפורים ונובלה מאת בן-ציון יהושע

צבעונים הוצאה לאור, תל אביב 2015, 231 עמ'

אחת ההפתעות הנעימות ביותר שנחתה על שולחני בשבוע האחרון הייתה ספרו של בן-ציון יהושע "יונים מעל החומה". איזה פסיפס חיים מדהים ומרתק של שכונות ירושלמיות מלפני עשרות שנים, עוד מתקופת התורכים והמנדט הבריטי, עם שורשים לחמש מאות שנים קודם, מתקופת גירוש היהודים מספרד ומפורטוגל.

יקצר המצע מלתאר את שפעת הסיפורים המעולים האלה ואציין מהם רק את השניים האחרונים. הראשון בהם הוא "השדכן הספניולי", פנינה סיפורית משעשעת-עצובה על פעילותו של שדכן יהודי-ספניולי בשכונה ירושלמית, ועל החתן הכילי חגי' ישמעאל, וסופו הנורא.

והשני הוא הנובלה הסוגרת את הקובץ, "דמעת אלוהים באודסה", היא אולי שיאו של הספר, ומלאכת מחשבת מדהימה ומרגשת – על נדודיו של זוג ירושלמי עם בתם התינוקת מירושלים ברכבת ליפו ומשם בספינה לאודסה כדי להימלט מנוראות מלחמת העולם הראשונה העומדת לפרוץ. ביד אמן מתאר יהושע את כל פרטי המסע, בייחוד ברכבת ליפו ובאנייה לאודסה, מכות, פחדים וייסורים קשים, שבמהלכם נהרגת התינוקת מפגיעת כדור ברד גדול בראשה, אך אימה משאירה אותה בהיחבא על מקומם בסיפון העליון, ובדרך נס הם מגיעים עם גווייתה של הפעוטה לאודסה תוך שהם מערימים על הפקודה להשליך כל גוויית מת לים.

קבלת הפנים היהודית הרחומה שהם זוכים לה באודסה, בשנת 1914 לערך, והסוף ה"הפי אנדי" – המתבטא בהצליחם לקבור את בתם בבית הקברות היהודי – כל אלה ממש מרגשים. איזו נובלה מופלאה ומפליאה.

אני אף הזדהיתי עם חלק מהתחנות המתוארות בה, שהשיקו למחקר שערכתי לצורך הרומאן הנידח שלי "והארץ תרעד", שמתאר נסיעה בספינה לארץ ישראל במאה ה-19.

יש לי רק הערה היסטורית אחת מול שפע העובדות שבספר – בסיפור "דמעת אלוהים באודסה" מוזכרים, בנווה צדק, הילד נחום גוטמן ואביו ש' בן ציון. על הילד נאמר שהוא מצייר וכותב. ובכן, מצייר כן, מילדותו, אבל לכתוב החל רק כעשרים שנה מאוחר יותר, ב"דבר לילדים" של העורך יציב, בסיפור בהמשכים "בארץ לובנגולו מלך זולו".

אולי כאשר תוסר ההמולה מעל שפעת ספרים חסרי ערך של סופרים
"חשובים" וסופרים חדשים, יעמדו "יונים מעבר לחומה" ו"והארץ תרעד" –
במדור "הירוקים לעד" של הספרות העברית הארצישראלית.